

Hieronimus Bosch (ok. 1450 w 's-Hertogenbosch - pochowany 9 sierpnia 1516 tamże)

Ten malarz z brabanckiego s'Hertogenbosch,*

czuły na dramatyczny człowieczy los,

jak na ząb rozkoszy,

śmierć tuż z ostrzem kosy,

w piekle rządzi szatan, w raju groźny boss...

*(ebs, *czyt. sertogenbos)*

Hieronimus Bosch, właśc. Jheronimus Bosch (czyt. bos) - niderlandzki malarz i rysownik przełomu późnego gotyku i wczesnego renesansu północnego, kontynuator stylu malarskiego ostatniej generacji prymitywistów flamandzkich. Jego twórczość charakteryzuje złożona symbolika, dotycząca w wielu przypadkach grzeszności i niedoskonałości człowieka, poprzez swą zawziętość nie do końca jasna dla odbiorców. Mówi się, że malarstwo Boscha stanowiło inspirację dla XX-wiecznych surrealistów.

<https://www.youtube.com/watch?v=L2MySwqKdE8>

Urodził się ok. 1450 w mieście 's-Hertogenbosch jako Hieronymus (Jeroen) Anthoniszoon van Aken w rodzinie malarzy van Aken, znanej już ze źródeł w XIII wieku, najprawdopodobniej z Akwizgranu; w języku niderlandzkim nazwa ta oznacza dawną stolicę cesarstwa Karola Wielkiego. Sygnował niektóre obrazy jako Bosch - skrót od miasta swego urodzenia 's-Hertogenbosch, w którym spędził większą część życia. To miasto obecnie leżące w południowej Holandii, za życia artysty usytuowane było w północnej części historycznej Brabancji, wchodzącej w skład Księstwa Burgundii.

Niewiele wiadomo o jego życiu. Jako 13-latek był świadkiem wielkiego pożaru - temu traumatycznemu przeżyciu niektórzy przypisują dziwaczość jego dzieł. Około 1480 poślubił Aleyt Goyaerts van der Meerverne, córkę Postelliny i Goyarta wywodzących się z bogatego rodu. Aleyt wniosła Boschowi w posagu żyzne tereny wraz z miasteczkiem Oirschot, którymi artysta zarządzał, mimo konfliktów z rodzicami małżonki. Był zręcznym administratorem.

Od 1486, albo wcześniej artysta reprezentował Bractwo Najświętszej Marii Panny działające przy katedrze św. Jana w 's-Hertogenbosch, zrzeszające ok. 40 wpływowych obywateli tegoż miasta. Do Bractwa należał między innymi Allert de Hamael, architekt, znany z prac nad rozbudową transeptu i nawy głównej katedry, którą Bosch uposażył w kilka dzieł: cykl malowideł, wizerunek *Ukrzyżowanego* i witraż.

Za życia zyskał sławę, o czym świadczą zapisy w rejestrach cechowych, zlecenie namalowania "Sądu Ostatecznego" dla księcia burgundzkiego Filipa Pięknego, czy obecność jego dzieł na dworach, m.in. "Kuszenie św. Antoniego" znajdowało się w zbiorach Małgorzaty Habsburskiej, namiestniczki Niderlandów. Ponadto wśród zleceńodawców Boscha pojawiają się nazwiska van Hoss i Bergh, dwóch znakomitych rodów 's-Hertogenbosch. Malarz tworzył też w kilku okolicznych miejscowościach.

Za jego życia sława rozeszła się także poza granice lokalnej społeczności - prócz wspomnianych zleceń, jego dzieła pojawiały się już w miejscach bardzo odległych od jego rodzinnego miasta, co przeczy hipotezie, jakoby Bosch nigdy go nie opuszczał. Niektórzy badacze wskazują na możliwość odbycia przez niego podróży do Włoch w latach 1500-1504. Nie zachowały się żadne dokumenty dotyczące jego życia w rodzinnym mieście w tych latach, dodatkowo pewne cechy jego dzieł po tym okresie (np. wzrastająca rola pejzażu) wskazują na pokrewieństwo stylistyczne z ówczesnym malarstwem włoskim. Kilka malowideł artysty pojawiło się też w kolekcjach weneckich, co zdaje się potwierdzać hipotezę o podróży malarza.

Jednak większość życia spędził w rodzinnym 's-Hertogenbosch, gdzie zmarł, nie znamy dokładnej daty jego śmierci, pochowany został 9 sierpnia 1516.

<https://www.youtube.com/watch?v=ruOhtCZyX7A>

Po śmierci artysta zyskał wielkie uznanie, a jego dziełami zainteresowali się najbogatsi kolekcjonerzy dzieł sztuki m.in. król hiszpański, Filip II, stąd największa ich kolekcja znajduje się obecnie w muzeum Prado w Madrycie. Ponadto dzieła były wielokrotnie kopiowane oraz wywarły silny wpływ na twórczość m.in. Lucasa van Leyden, Pietra Bruegla Starszego a ponadto, Jana Wellensa de Cocka, Hieronymusa Cocka, Jana Mandyna, Herriego met de Bles, Pietera Huysa i innych.

Hieronimus Bosch reprezentuje młodszą generację prymitywistów niderlandzkich stąd też jego dzieła są postrzegane zarówno w kontekście sztuki późnego średniowiecza, jak i w kategoriach nowożytności. Artysta preferował malarstwo (głównie olejne) i rysunek. W swojej twórczości osiągnął szeroki zakres tematyczny, poczynawszy od scen z życia codziennego o bogatych treściach obyczajowych, poprzez wątki fantastyczne wpisane w sceny religijne, lub autonomiczne dzieła obrazujące irracjonalny świat, aż do malarstwa religijnego.